

Serbian

Pravo gluvog deteta da postane dvojezično

The Serbian translation of

“The right of the deaf child to grow up bilingual”

by François Grosjean

University of Neuchâtel, Switzerland

Translated by Lajos Göncz

This translation was made possible by a collaborative project between the University of Neuchâtel, Switzerland (Language and Speech Laboratory) and Gallaudet University (Signs of Literacy Program) and was funded by The Parthenon Trust and the Elysium Foundation.

Pravo gluvog deteta da postane dvojezično*

François Grosjean
University of Neuchâtel, Switzerland

Svako gluvo dete, bez obzira na oštećenje sluha, trebalo bi da ima pravo da postane dvojezično. Poznavajući i koristeći kako jedan znakovni tako i jedan govorni jezik (u pisanoj formi, i ako je moguće, u njegovom govornom modalitetu), dete će ostvariti svoje pune potencijale u intelektualnom, govornom i socijalnom razvoju.

Što bi dete trebalo da bude sposobno da čini sa jezikom

Glavo dete trebalo bi da uz pomoć jezika postigne nekoliko stvari:

1. Da komunicira sa svojim roditeljima i članovima porodice što je ranije moguće. Dete koje čuje najčešće usvaja govor u prvim godinama života ako je izloženo uticaju nekog jezika i opaža ga. Zauzvrat govor je značajno sredstvo da se uspostave i učvrste socijalne i lične veze između deteta i njegovih roditelja. To što važi za dete koje čuje, treba da važi i za gluvo dete. Ono mora biti sposobno da, što je ranije moguće i što potpunije, komunicira sa svojim roditeljima. Zahvaljujući govoru ostvaruje se najveći deo afektivne vezanosti između roditelja i deteta.

2. Da razvije kognitivne sposobnosti u ranom detinjstvu. Preko govora dete razvija intelektualne sposobnosti neophodne za razvoj njegove ličnosti. U njih spadaju različite vrste rezonovanja, apstrahovanja, pamćenja, itd. Odsustvo govora, usvajanje neprirodnog jezika ili upotreba jezika koji se slabo percipira ili poznaje može da ima značajne negativne posledice na detetov kognitivni razvoj.

3. Da upozna svet. Dete će steći znanje o svetu uglavnom preko jezika. Komunicirajući sa roditeljima, ostalim članovima porodice, decom i odraslima, obrađuju se i izmenjuju informacije o svetu. Zauzvrat, to je ono znanje na koje se oslanjaju aktivnosti koje će započeti u školi. Takođe je znanje o svetu to što ubrzava shvatanje jezika; nema pravog razumevanja govora bez podrške od strane ovog znanja.

4. Da u potpunosti komunicira sa okolnim svetom. Glavo dete, isto kao i ono koje čuje, mora biti sposobno da u potpunosti komunicira sa osobama iz svog okruženja (roditeljima, braćom i sestrama, vršnjacima, nastavnicima, mnogim odraslima, itd.). Komunikacija treba da se odvija sa optimalnom srazmerom informacija, na jeziku koji odgovara učesnicima i situaciji. U nekim situacijama biće to znakovni jezik, u drugima govorni (u jednom od svojih modaliteta), a ponekad oba jezika naizmenično.

5. Da se akulturira u oba sveta. Preko jezika, gluvo dete mora postepeno postati članom kako sveta onih koji čuju, tako i sveta gluvih. Mora se poistovetiti, makar i delimično, sa svetom onih koji čuju, a koji je skoro uvek svet njegovih roditelja i članova njegove porodice (90% gluve dece ima roditelje koji čuju). Ali dete mora doći u kontakt, što je moguće ranije, sa svetom gluvih, svojim drugim svetom. Dete mora da se oseća prijatno u oba ova sveta i mora biti u stanju da se sa oba identifikuje što je više moguće.

Dvojezičnost je jedini način da se ispune ove potrebe

Dvojezičnost je poznavanje i stalna upotreba dva ili više jezika. Dvojezičnost tipa “znakovni jezik – govorni jezik” je jedini put da gluvo dete zadovolji svoje potrebe, tj. da od malena komunicira sa svojim roditeljima, razvije svoje kognitivne sposobnosti, upozna svet, u potpunosti komunicira sa okolinom i akulturira se u svet onih koji čuju i svet gluvih.

* Ovaj kratak tekst rezultat je višegodišnjih razmišljanja o dvojezičnosti i gluvoći. Oni koji su u okruženju gluve dece (roditelji, lekari, patolozi jezika, nastavnici, itd.) često ih ne opažaju kao buduće bilingvalne i dvokulturne osobe. Njih sam imao u vidu kada sam pisao ovaj članak. Želeo bih da se zahvalim sledećim kolegama i prijateljima na korisnim komentarima i sugestijama. To su: Robbin Battison, Penny Boyes-Braem, Eve Clark, Lysiane Grosjean, Judith Johnston, Harlan Lane, Rachel Mayberry, Lesley Milroy, Ila Parasnis i Trude Schremer. Lajos Göncz je preveo tekst na srpski jezik, zbog čega mu se posebno zahvaljujem.

Koji tip dvojezičnosti

Dvojezičnost gluvog deteta sadržaće znakovni jezik koji upotrebljava zajednica gluvih i govorni jezik koji upotrebljava većina koja čuje. Ovaj zadnji jezik će se usvojiti u svojoj pisanom, i, ako je moguće, u svojoj govornoj formi. U zavisnosti od deteta, jezici će imati različitu ulogu: neka će deca biti dominantna u znakovnom jeziku, druga će biti dominantna u govornom, a neka će biti balansirana u svojim jezicima. Osim toga, mogući su različiti tipovi dvojezičnosti jer postoji nekoliko stupnjeva gluvoće i situacija jezičkog kontakta sama po sebi je složena (četiri jezička modaliteta, dva sistema produkcije i percepcije, itd.). To znači da će većina gluve dece postati dvojezična i dvokulturna u različitom stepenu. U tom smislu, neće se razlikovati od oko polovine stanovnika sveta koji žive sa dva ili više jezika. (Procenjeno je da postoji isti broj, ako ne i više, dvojezičnih osoba u današnjem svetu u odnosu na jednojezične). Kao i sva ostala dvojezična deca, korišćiće svoje jezike u svakodnevnom životu i pripadaće, u različitom stepenu, svojim svetovima – u ovom slučaju, svetu onih koji čuju i svetu gluvih.

Koja je uloga znakovnog jezika?

Znakovni jezik mora biti prvi usvojeni jezik (ili jedan od prvih dva jezika) kod dece koja imaju ozbiljan gubitak sluha. To je prirodan, potpuno izgrađen jezik koji mu omogućava kompletnu komunikaciju. Za razliku od govornog jezika, omogućava gluvom detetu i njegovim roditeljima da odrana i u potpunosti komuniciraju, pod uslovom da ga brzo usvoje. Znakovni jezik igraće značajnu ulogu u kognitivnom i socijalnom razvoju i pomoći će mu da upozna svet. Takođe će omogućiti detetu da se akulturira u svet gluvih (jednom od svetova kojima ono pripada) čim se uspostavi kontakt sa okolinom. Pored toga, znakovni jezik će ubrzati usvajanje govornog jezika, bez obzira da li se radi o njegovom govornom ili pisanom modalitetu. Dobro je poznato da neki normalno usvojeni prvi jezik, bez obzira da li je govorni ili znakovni, u velikoj meri ubrzava usvajanje nekog drugog jezika. Konačno, mogućnost da koristi znakovni jezik osigurava da je dete ovladalo bar jednim jezikom. Bez obzira na izrazit trud gluvog deteta i stručnjaka iz njegovog okruženja, i bez obzira na korišćenje različitih tehničkih pomagala, činjenica je da mnoga gluva deca imaju velikih poteškoća da produkuju i percipiraju neki govorni jezik u oralnom modalitetu. Ako se čeka nekoliko godina da se postigne zadovoljavajući nivo koji se možda nikad i neće postići, a u međuvremenu onemogućiti gluvom detetu pristup jeziku koji mu ispunjava neposredne potrebe (znakovni jezik), ustvari znači preuzimanje rizika da će dete zaostati u svom razvoju, kako u jezičkom, tako i u kognitivnom i socijalnom, ili u razvoju ličnosti.

Koja je uloga govornog jezika?

Biti dvojezičan znači poznavati i koristiti dva ili više jezika. Drugi jezik gluvog deteta biće govorni jezik koji koristi svet onih koji čuju a kojem svetu ono takođe pripada. Ovaj je jezik, u svom glasnom i/ili pisanom modalitetu, jezik detetovih roditelja, braće i sestara, šire porodice, budućih prijatelja i poslodavaca, itd. Ako oni koji komuniciraju sa gluvim detetom u svakodnevnom životu ne poznaju znakovni jezik, ipak je bitno da se komunikacija uspostavi, a to se može ostvariti jedino preko govornog jezika. To je takođe jezik, većinom u svojoj pisanom formi, koji će biti značajan medijum za sticanje znanja. Mnogo toga što naučimo prenosi se preko pisma, bez obzira da li u porodici ili školi. Pored toga, školski uspeh gluvog deteta i njegovi budući profesionalni uspesi u velikoj meri zavise od dobre ovladanosti govornim jezikom, u njegovom pisanom ili, ako je moguće, oralnom modalitetu.

Zaključak

Naša je dužnost da omogućimo gluvom detetu da usvoji dva jezika, znakovni jezik sveta gluvih (kao prvi jezik kada je oštećenje sluha ozbiljno) i govorni jezik većine koja čuje. Da bi se to postiglo, dete mora biti u kontaktu sa dve jezičke zajednice i mora osećati potrebu da nauči i koristi oba jezika. Oslanjajući se samo na jedan jezik, govorni, zbog velikog tehnološkog napretka u novije vreme, znači poigravanje sa budućnošću gluvog deteta. Time se rizikuje kognitivni razvoj i razvoj ličnosti deteta i negira se potreba deteta da se akulturira u svetove kojima pripada. Rani kontakt sa dva jezika pružiće detetu više nego kontakt samo sa jednim jezikom kakva god da bude njegova budućnost i bez obzira na odluku u kojem će svetu živeti (u slučaju ako bira među njima). Niko nikada nije zažalio što poznaje više jezika, ali može svakako žaliti ako ih ne zna dovoljno, posebno ako je sopstveni razvoj u pitanju. Gluvo dete ima pravo da odraste kao dvojezično i naša je odgovornost da mu pomognemo da to i ostvari.

Od istog autora

Grosjean, F. (1982). *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Grosjean, F. (1987). Bilingualism. In *Galladuet Encyclopedia of Deaf People and Deafness*. New York: McGraw-Hill.

Grosjean, F. (1992). The bilingual and the bicultural person in the hearing and in the deaf world. *Sign Language Studies*, 77, 307-320.

Grosjean, F. (1994). Individual Bilingualism. In *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon Press.

Grosjean, F. (1994). Sign bilingualism: Issues. In *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon Press.

Grosjean, F. (1996). Living with two languages and two cultures. In I. Parasnian (Ed.), *Cultural and Language Diversity: Reflections on the Deaf Experience* (pp. 20-37). Cambridge: Cambridge University Press.